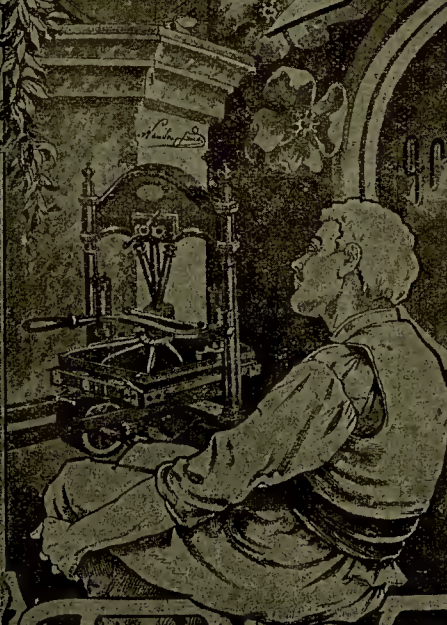

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ

ԴԱՄԱՆՈՐԻՍ

ՀԱՐԱՅԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

357 ՏԱՐԻ

1905

ԹԻՒ 30 ՅՈՒԼՍ. 20

ԽՄԱԳԻՐ-ՏՅՈՐԵՆ

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Հայ Մամուլը	753
Ե. Ե. Դ.	Երկրածնական Միջոց մը	759
Ս. ՍՄԲԱՏԵԱՆ	Պայքար Ալքոլին դէմ	761
ՌՈՏՈՍԿՕԻ ԳԱԻ. ԺՈՂ.	Ամբաստանագիր	766
ՆՈՒՐՀԱՆ	Ճերմակ ու Սեւ	768
	Աստուած Պանէ մեր Վեհ. Սուլթանը	773
	Լրաքաղ	775

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ	Գ. ՊՈՒՊԼԻ
Ն. Զ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ	ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ
Ղ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ	Թ. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ

Երկու հատորի գինն է 54 դրուց
Մէն մի " " " 30 "

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆ

(ԱՄԱԹԵՕՈՒՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ)

Գրեց

ՅԱԿՈԲ Յ. ԹԵՐԶԵԱՆ

Կը պարունակէ Լուսանկարչութեան ամէն պաշտօնիքներն, նոր ֆոր-
միչներ, թաշկինակի վրայ լուսանկարելու կերպն, Պրոմիլի գրութիւնն,
պատկերազարդ բառթիօսթալ պատրաստելն ևն. ևն. Գին 3 դրուց:

Կը գտնուի բոլոր զրաւաճառաց բով. կեդրոնատեղին է Ս. Դաւթեան
գործակալութիւն թորառանձեան խան ի Պոլիս և հեղինակին դեղարանն
ի Հաճըն:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Կրթ. Ընկերութիւն. — Տիար Սիմոն Զաբրեան (Մանչեսթըր) իր
մօր մահուան ամթիւ 2 Օսմ. տոկի:

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅԵՐԴ ՅԱՐԴ

ԹԻԻ 30

20 ՅՈՒԼԻՍ 1905

ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԼ

ԵՐԻ մամուլը կ'ըմբռնեմ ու կը դառնիմ իբրեւ քաղաքակրթութեան բացարձակ օրկանը՝ ըսել չեմ ուզեր թէ այն հսկայ կազմածն է որ եղիցի մը կ'սպասէ յանկարծ իր արեգակնային լոյսը ցօլացնելու համար, այլ ինչպէս ամեն կենսատու եւ ծնող էակ՝ մամուլն ալ իր ծնունդը, մանկութիւնը, երիտասարդութիւնը եւ կեանքն ունի, եւ իր յարատեւ գործունէութեամբ ամեն օր, ամեն վայրկեան անհամար կեանքերու ծնունդ կուտայ մին միւսէն աւելի զօրաւոր, աւելի գեղեցիկ եւ օգտակար. մամուլին պատմութիւնն է այս զոր մենք չունինք:

Եւ այս տիեզերական բարիքը՝ չնորհիւ որու մարդկային ընկերութիւնը կրնայ հասնիլ այն կատարելութեան ուր չարիքը պիտի մնայ չղթալուած եւ անշարժ, ուր բնութեան բոլոր հրաշալիքները մի առ մի պարզուած եւ այլ եւս գաղտնիք ըլլալէ դադրելով՝ մարդ պիտի կրնայ դանսնք վայելիլ իբրեւ իր սեպհական իրաւունքը, այս ակնհերեւ ճշմարտութեան հանդէպ ի՞նչ պիտի ըսենք ժողովուրդի մը համար որ տակաւին չզգար այդ մեծ Բարիքին կարեւորութիւնը, չյարգեր արժանիքը եւ չփութար տիրանալ անոր, մէկ խօսքով ժողովուրդ մը՝ որ չէ ունեցած մամուլ կամ կը գործածէ զայն իր գձուձ, վայրի, խարբայ եւ հակամարդկային ձգտումները գոհացնելու համար, մի այդպիսի ժողովուրդ ինչո՞վ կը տարբերուի վայրենիէն, միթէ տխուր չէ՞ խոստովանիլ թէ այդ ժողովուրդը մենք

ենք, բայց որքան տխուր է խոստովանանքը՝ այնքան վատ է մեղքին ուրացումը, աւելի վատ է այդ ուրացումով ուղղութեան չփութալը, հրեշտային է այդ վատութեան յամառ շարունակութիւնը, վասն զի այս բոլորին վախճանն է ժողովուրդին փճացումը:

Խոստովանելէ յետոյ այս մեղքը, այս ամօթը, պէտք է փնտռել այն բաղմամբիւ պատճառները սրով չենք ունեցած մամուլ իր բարոյական բարձր ու բովանդակ առումով, կամ ինչ որ ունինք ներկային մէջ՝ աւելի փտանդաւոր է եւ սպառնալից մինչեւ իսկ մեր ժողովուրդին դոյութեան հանդէպ, այս կարեւոր կէտը բացատրելու համար մտնել մանրամասնութեան՝ աւելորդ է եւ անօգուտ, միայն բաւական է մայր պատճառները յիշել, տգիտութիւն եւ ապիկարութիւն, որոնցմէ անմիջապէս կը ծնի ինքնահաւանութեան յոռեգոյն մոլութիւնը:

Տգիտութիւնը՝ մանաւանդ երբ հանրային է, սիրտի գոհացման, խիղճի հանդարտութեան ու երջանկութեան կը մղէ ամբողջ ժողովուրդը, ու երբ ժողովուրդ մը՝ որ ընդհանրապէս ազէտ է եւ կը ծափահարէ անշուշտ տղէտներ եւ ապիկարներ՝ այլ եւս ոչ հասարակութիւնը ու ոչ ծափահարւողները պէտքը չեն զգար զարգանալու, գոնէ մեր մէջ այսպէս եղած է, եւ այս ալ բնական էր մեզ համար՝ վասն զի մենէ զուրս ոչ ոք կը ձանձնայ մեզ եւ օտարներու մասին մեր ծանօթութիւնը խիստ տկար է, ոչ մէկ ազգի պատմութիւնը չգիտենք, ոչ մէկ երկրի օրէնքը, բարքերը, հանրային եւ ընտանի կեանքը չենք ուսումնասիրած, ոչ մէկ ժողովուրդի գրականութիւնը հիմնովին չենք սերտած, ինչպէս Չինացին մեզ տեսնելուն բան մը չպիտի հասկնար՝ այնպէս ալ մենք քաղաքակիրթ ժողովուրդներու կեանքէն ոչինչ կը հասկնանք, կապկութիւնը մինչեւ մէկ աստիճան մեզ ընտելացուցած է օտար կեանքի արտաքին երեւոյթներուն՝ որոնցմէ մոլութիւններ միայն հեշտիւ կ'անցնին մեր ջիղերուն, այս պայմաններու մէջ բնական էր ուրեմն որ մամուլին կարեւորութիւնը, այսինքն քաղաքակիրթութեան կարի դժուար եւ խորին արուեստը մեր ծնւութեան եւ ապիկարութեան հաշուին անյարմար դար, եւ ինչ որ օրինակեցինք օտար մամուլէն՝ մեր միւս բոլոր օրինակածներուն պէս՝ անոր արմենէ թեթեւ, երեւութական, անիմաստ եւ անբարոյական արտազրութիւններն են զոր գիւրբութեամբ իւրացուցինք, մամուլին զեղծումն էր որով կարծեցինք փայլիլ իբրեւ գեղեցիկ եւ չնորհալի:

Կէս դարի մօտ է որ օտարին կրթական պաշտօնէութեան իբրեւ թէ ձեւին տակ ռուսաճնական անունով խորհուրդներ կազմեցինք մեր դպրոցներուն համար առանց օր մը, վայրկեան մը հետաքրքրուելու զիտնալ թէ ինչ է այդ խորհուրդին պաշտօնը, պարտաւորութիւնը եւ իրաւասութիւնը, ու գոհ մնացինք այդ մարմինները կարենալ կազմելնուս, ու մենք մեզի խաբեցինք համոզուելով եւ

հաւատացնելով թէ հայ դպրոցն այլ եւս հսկայաքայլ յառաջդիմելու ճամբան մտած է շնորհիւ հսկող մարմինն որ ուսումնական կը կոչուի։ Եւ կէս դարէ ի վեր ոչ միայն խորհուրդը՝ այլ նոյն իսկ իր ուսումնական տնտեսը մեր դպրոցներու չար սգին եղած եւ անոնցմէ դուրս ալ ժողովուրդն իր ինքնահաւանութեան մէջ դաժած է, վասն զի երբ երկու տարին անգամ մը շուկայի մարդերուն, պարզ արհեստաւորներու եւ խանութի աշխերաններուն պաշտօնական հրաւիրադիրներ կը խրկուին զանոնք Ուսումն. Խորհուրդի անդամակցութեան կոչող, այդ մարդեր կը յափշտակուին տնտեսէն եւ այդ օրէն իսկ կը հաւատան թէ իրենք ուսումնական են, եթէ չըլլային՝ անշուշտ վարչութիւնը չպիտի ընծայէր այդ պատիւն իրենց։ Բայց անգամ մը եւս, ի՞նչ է Ուսումն. Խորհուրդի պաշտօնը դպրոցէն ներս, հաւատացէք որ ոչ ոք չգիտէ, ոչ ընտրողը, ոչ ընտրւողը, ոչ ուսուցչական դասը, ոչ ժողովուրդը եւ ոչ մամուլը։ Եթեւն տարիէ ի վեր ոչ ոք հետաքրքրուած է գիտնալու։

Եթէ այդ Խորհուրդը դպրոցին հսկելու պաշտօն ունի, պաշտօն՝ որ խիստ տարտամ է եւ անորոշ որով դպրոցին մատակարարութիւնը կ'ընայ իր իրաւասութեան տակ զինել, եւ այս ալ երկու տարուան չըջանի մը համար, ուրեմն ի՞նչ է տեսչին պաշտօնը հոն որ եկող գացող Խորհուրդներու քմահաճոյքին կը համակերպի իրեն. քամէլէն։

Աւելի յոռին կայ՝ որ է թէ չըջանին լրանալէն յետոյ յաջորդ Խորհուրդը իր նախորդին ըրածը, այսինքն աւրածը չհաւնելով ուրիշ բան կ'ընէ, այսինքն չորօրինակ աւերում մը կը բարդէ դպրոցին փլատակներուն վրայ, այս պարագային մէջ ի՞նչ կ'ընէ մամուլը, այսինքն օրագրութիւնը, ըստ որում անորմէ դուրս չունինք ու եւ զբաղան հեղինակութիւն։ Մամուլը կամ լուռ կը մնայ եւ կամ օրուան Ուսումն. Խորհուրդի անձերը կը քննադատէ պայմանով որ այդ քաջութիւնը իր շահերուն վտանգ մը չսպառնայ։ Նոյնպէս ոչ ոք կը հարցնէ թէ Ուսումն. Խորհուրդը՝ որ չմոռնանք, շուկայի մարդեր կը կազմեն, իր գործունեութեամբ դպրոցին ուղղութիւնը չխանգարե՞ր, եւ ասով տեսչը՝ որ պարս էր վկայեալ մասնագէտ մանկավարժ ըլլալ՝ արուեստին կատարելապէս հմուտ եւ փորձառու, անգործութեան չդատապարտուի՞ր։ Բայց հայ դպրոցներէ ո՞րն ունի այս առաւելութիւններով օժտուած տեսուչ, որ իր արուեստին իբր կատարեալ տէրն ու գիտակիցը՝ անկախ զիրք մը ունենայ։

Կան արուեստներ, մանաւանդ գեղարուեստներ, ինչպէս գծադրութիւն, լուսանկարչութիւն եւ զոր ինքնօրնութեամբ եւ բնական յատկութեան շնորհիւ մինչեւ աստիճան մը՝ միշտ անկատար, կարելի է ուսանիլ, բայց երբէք մանկավարժական արուեստը, երբ հիւանդի մը համար վկայեալ բժիշկ կը փնտռուի՝ պատճառն այն է թէ մասնաւորի մը կիսնքի խնդիրը կայ հոն. ասդին ինչո՞ւ համար

կրթական յարկերը լեցնել նպարալաճառի աշակերտներով, տիրացուներով ու վերջապէս այս կարգի արարածներով, որոնք հնչող քահանայ ձեռնադրելի վասնզի քահանայն արդէն հրաժարած է աշխարհէ եւ հետեւաբար աշխատութեան հետ իր հաշիւն ալ փակած ինչո՞ւ անուսներ մեր զպրոցներու մէջ՝ ուր ամբողջ ժողովուրդի մը ամբողջ սերունդներու բարոյական, մտաւորական, հոգեկան⁴ եւ ըստ այնմ ֆիզիքական կեանքը կը պատրաստուի։ Շուկայի մարդիկ չափ բարի, չափ զգայուն եւ մինչեւ իսկ կրթութեան նախաձեռնողի կրնան ըլլալ, բայց այս բոլորը չբաւեր մանկավարժական հմտութիւն մը տալ իրենց։ ու մամուլը կը լռէ, վասնզի ինքն ալ իր կարգին զարգացման գիտակցութիւնը չունի։

Աւելի յոռեգոյնը կայ, Ուսումն. Խորհուրդները քննութիւն կը կատարեն եւ անոր ասոր ձեռքը ուսուցչական վկայագիրներ կուտան, ու մամուլը ոչ միայն չքննադատեր՝ այլ ստէպ կը ծափահարէ կատարուած աղէտալի կատակերգութիւնը, կատակերգութիւնը չփակուիր սակայն այս կրկին արարուածներով, երբորդ մ'ալ կայ որ դժբաղդութեան լրումը կը կնքէ։

Առաջնորդները կրթական յարկերու վերին հսկողութեան պաշտօնն ունին, առաջնորդներ՝ որ ընդհանրապէս իրենց վիճակի քար գայթակղութեան հոչակով կը ճանչցուն, դարաւոր փորձեր չափ քիչ անգամ ու բացառիկ եկեղեցականներու վրայ ապացուցած են այս սգալի ճշմարտութեան հակառակը, ընդհանրապէս առաջնորդներ՝ որոնց եթէ հարցուէր թէ ո՞վ էր Քրիստոս, չգիտեմ թէ անոնցմէ քանինե՞ր պիտի կարենային գոհացուցիչ պատասխան մը գտնել հանել իրենց Աստուածաբանական բոլոր հմտութիւններու մէջէն։ Կրթական գործերու վերին հսկողութիւնն, բառեր՝ որ իրենց կազմածին մէջ հանելուկ մը եւ զործնականին մէջ մեծագոյն աղէտը կը ներկայացնեն։

Այսպէս ուրեմն, առանց մասնագէտ ըլլալու ուսուցիչ եւ տեսուչ՝ որոնք իրենց ապիկարութեան երեսէն իսկոյն կը համակերպին շուկայի մարդոց որ Ուսումն. Խորհուրդի անունով զպրոց կը խանդարեն, եւ ասոնք նոյնպէս կը փառաւորութիւն իրենց գլուխ ունենալով առաջնորդը, եւ մամուլը ընդհանրապէս առիթնէր կը փնտռէ առաջնորդին չունեցած արժանիքը վեր հանելու եւ գովելու համար կրթական առաջընթացութիւնը, զոր չունինք եւ չպիտի ունենանք ներկայ պայմաններով, պայմաններ՝ զոր հայ մամուլը ոչ քննելու կարողութիւնն ունի եւ ոչ ալ բարեփոխել տալու գիտակցութիւնը։

Յանձնել զպրոցները հշմարտապէս մասնագէտ մանկավարժներու, այս կրնայ ըլլալ փրկութեան միջոցը, որով անզգալապէս ու բնական ընթացքով մէկ անգամէն կը վտարուին ու կը սրբուին ստորին ու վերին հսկողութիւններ, վասն զի ճշմարիտ վարպետը,

այսինքն արուեստին հեղինակութիւնը չծոռիւր տգէտին առջեւ. եւ հայ մամուլը չունենայ այսքան պարզ գիտակցութիւն, ուրիշ ինչ ունի հասկա:

Դանք գրականութեան, այսինքն մամուլի բարձրագոյն դերին, ինչ է եղածը, ինչ ունինք արտադրած իբր իմաստասիրութիւն՝ ոչինչ. իբր պատմութիւն՝ դարձեալ ոչինչ, վասն զի փիլիսոփան վարդապետութիւն մը ստեղծողն է, վասն զի պատմագիրը հմուտ պատմագէտ եւ դատելու կարող ըլլալէ կախում ունի. իբր գիտութիւն՝ ոչինչ, վասն զի գիտունը խուզարկող եւ նորութիւն մը ստեղծողն է. երկրորդական վկայականներով փայլող հայ բժշկիկներէ շատեր չեն կրնար գիտունի մրցանակ չահիլ, իբր բանաստեղծութիւն՝ ոչինչ, անհամ, անիմաստ եւ յանգերու. տեսակէտով իբրեւ թէ ոտանաւորներ յօրինելը բանաստեղծի տիպոս չընծայեր տեսակ մը լալկաններու, իբր վէպ ու վիպակ՝ բաւական յանդգնութիւն պէտք է զանոնք յիշելու համար, իբր թարգմանութիւն՝ բայց «պէտք է որ հանճարն ուրիշ հանճարէ մը թարգմանութիւն», ⁽¹⁾ իբր քննադատութիւն՝ ահաւասիկ ամենէ մեծ ոչինչը, վասն զի քննադատ ըլլալու գլխաւոր պայմանն է ամենէ առաջ գրագէտ ըլլալ բառին ամբողջական առումով. յետոյ քննադատը պարտի շատ բան գիտնալ, եւ գիտնալու համար շատ աշխատած եւ իր ամբողջ կեանքը գրականութեան յանձնած, քննադատը պարտի ունենալ մեծ յիշողութիւն, կորովի միտք, անմիջապէս ըմբռնելու եւ իսկոյն դատելու կարողութիւն, անաշու ոգի, պարզ, ազնիւ ու միանգամայն բարձր լեզու. հոյակապ նկարագիր, քննադատը պարտի լինիլ անկախ, աներկիւղ եւ յանդուգն, անկեղծ եւ անշահախնդիր եւ եւ, մենէ ո՞վ կը համարձակի քննադատի տիպոսն ընդունելու: Մեզ համար որքա՞ն գծուար է խոստովանիլ թէ առանց քննադատի գրական կեանք չկայ:

Այս յետին չբաւորութեան մէջ ահա շնագրութիւնը (pornographie) որ մերկապարանոց լրբութեամբ կը խայտայ. հոս տեղն է որ մի քանի տողեր գոհմ գրականութեան վիժած այս անառակին:

Շնագրութիւնը ոչ մէկ ժամանակ ոչ մէկ ազգի մէջ գրական բաժին չէ կազմած, շնագիրը գրական աշխարհէ դուրս այն բորոսն է որմէ կրնայ վարակուիլ՝ ամբողջ ժողովուրդ մը եթէ բուն գրականութիւնը գոյութիւն չէ ունեցած հոն, ինչպէս որ մեր ժողովուրդը անյագուրդ ախորժով կը կարգայ զայն առ ի չգոյէ բարձրագոյն գրականութեան:

Շնագիրը ամեն զգացումէ, ամեն ազնուութենէ զուրկ է, ոչինչ սորված է, ոչինչ կրնայ սորվիլ, նա կուռ տգէտն է, անուպայ, աներես եւ տմարդի, որ իր աղբային արտադրութիւններով եւ Սարգասապալի ներքնասենեակներու յատուկ տեսարաններ պարզելով՝

(1) Ժորժ Սան:

հասարակութեան անասնային կերքերը կը վառէ, կը զրգռէ:

Ենադրեաներուն մէջ խիստ բացառիկ թիւով թերեւս միջին տաղանդներ ալ գտնուին: Բայց բոլորն ալ դատապարտուած կը մնան պատմութեան առջեւ: Արիսթօֆան՝ որ ծաղրեց եւ «սուալին անգամ զըպարտեց Սոկրատը իբր անասնութեամբ, որ ոչ կատակերգակ էր եւ ոչ բանաստեղծ»⁽¹⁾ որու «լեզուն իր վամթար շաղակրատութիւնը կը յայտնէ ամենէ ցած եւ ամենէ զաղիւ իայնթուսներով լի, որ մինչեւ իսկ Ժողովուրդին համար զբօսուցիչ՝ չէ, որ դատողութեան ու պատեց տէր մարդերու համար անհանդուրժելի է, որու պղծութիւններէն կը զգուին բարեկերթ անձեր»⁽²⁾ Արիսթօֆան երբեք չպիտի արդարանայ քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ: Պօքանիս զղջաց Տեֆալեոսը զրօժ ըլլալուն համար, Փիլոնի չնապրութիւնները շատ տարիներէ ի վեր չեն վերստապուիր այլ եւս: Միւսէն Կալիպսին իր հեղինակին անունով չէ կնքուած, կան տաղանդներ՝ որ աղբի կողովին մէջ վարդ կը փնտռեն փոխանակ վարդատունկէն քաղելու ծաղիկներու թագունին, բայց անոնց բոլորն ալ դատապարտուած են: Ֆրանսայի մէջ հազարի մօտ օրական ու պարբերական թերթիւր կը հրատարակուին այսօր, սրանցմէ միայն չորս հինգ հաւոր չնազրական են, Ֆրանսա սակայն երեսուն ութ միլիոն մարդերէ կը բաղկանայ, որոնց մէջ դատակարգ մ'ալ կայ որ անշուշտ մոլութեամբ կ'ապրի, միւս բոլոր լուրջ թերթերուն մէջ չնական բաւ մը անգամ չտպուիր: Միթէ ներելի՞ է մեզի մեր մէջ պահել Արիսթօֆանի, Պօքանիսի, Փիլոնի վիժած պիտակներ, մեզի՞ որ ոչ չենք ունինք զբաղան:

Մեր ամօթը ոչ միայն մենք չենք տեսներ՝ այլ կ'զմայլինք անոր վրայ, այս ալ չնորձի մեր լեզուի կղզեացած վիճակին՝ որով մենէ զուրս ոչ ոքի ծանօթ է այն, այս հայեացքով մենք բաղդաւոր ենք ու երջանիկ, վասն զի մեր չունեցած առաքինութիւններու տեղ ապուշն ու աղտոտը կը դաւանինք իրեւ զարգացման եւ լոյսի դաւակներ: հակառակ ասոր՝ կարի դժբաղդ ենք զարձեւալ մի եւ նոյն պատճառով վասն զի եթէ օտարներ մեր լեզուն դիտնային անշուշտ պիտի ծաղրուէինք ու խախտ պիտի քննադատուէինք, եւ ծաղր ու քննադատութիւն զբաղան կեանքի մէջ ամենէ հզօր մղում կը կազմեն դէպի ուղղութիւն:

Իմ յոռետեսութեան երեսէն թերեւս ուզեն զիս նախատիլ, հայհոյել ամեն անոնք որ հրապարակին վրայ թուղթեր կը մրտեն ու ոչնչութիւններ կը գողնան, ըստ որում բանագոյութեան մէջ ալ ճարպիկ չեն անոնք, այդ պարագային՝ խօսքս վերջացնելու համար հետեւեալ հարցումը պիտի ընէի, որ իր ենթադրական երեսոյթին վրայ իրականին գոյնն ալ կընայ ստանալ:

Ահաւասիկ հարցումս:

— Եթէ զբաղան տեղեկական ցուցահանդէս մը սարքուէր, ուր հայն ալ միւս քաղաքակիրթ Ժողովուրդներուն պէս ստիպուէր իր մամուլը ներկայացնել՝ անշուշտ զբաղան համազգային տուժարին մէջ իր անունն ալ արձանագրել տալու համար, մենք մեր մամուլի արտադրութիւններէն ինչ՞ ըմբ պիտի դնէինք ցոյցի: —

Եթեքի եւ դատողութեան տէր անձերու համար այս հարցումի ողին կարծեմ բաւական է զգացնել հայ մամուլին արդի վիճակը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(1) Վոլտէր. — (2) Պլուտարքոս:

ԵՐԿՐԱԾՆԱԿԱՆ ՄԻՔՈՍ ՄԸ

(ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՉ)

Ի սկզբանէ
Ռանգի՛ Պէպէ
Սիրահարուած իրարու՛
Ու իրարմէ անքաժան՛
Ծընունդ տըւին էգ եւ արու
Խակներու քաղմագան՛
Սակայն թանձր ու խոր պատած էր խաւար,
Վասնզի Ռանգի ու Պէպէ գիրար
Սեղմած էին պիրկ,
Հանգչած գիրկ ընդ գիրկ՛
Բողոքեցին այդ մուծին դէմ՛
Իրենց որդիքը զայրոյթով մը դըժխեմ՛
Ու խորհուրդ ըրին
Վիշտով մը խորին՛
«Ի՞նչ կըրնանք ընել որ ըլլանք ատակ
Տեանելու յըստակ՛
Պէ՞տք է ջնջել իսպառ Պէպէն կամ Ռանգին՛
Կամ՝ արդեօք իրք յաջող ելլի կը յանգի՞ն՛
Եթէ զանոնք մենք յանկարծ
Բաժնենք իրարմէ անվերջ ու անդարձ»՛
Տու — Մատուէնդա մարդն անարկու
Խորհուրդ տըւաւ ջնջելու՛
Իսկ Անտառաց Հա՛յրն՝ Տանէ — Մահուդա՛
Հակառակելով ըսաւ, «Լաւ չէ՛ դա՛
Հա՛րկ է անչատկ զանոնք արդարեւ,
Երկինքը դնելով մեր գըլխուն վերեւ՛
Ու մեր ոտքին տակ
Երկիրն՛ մեր դայեակ՛
Հովերուն Հայրը՛ Տուհուրի — Մադխան՛
Այդ լուրջ կարծիքէն
Գոհ չը մընաց ապաքէն,
Զրգգալով յոյսին պէտքը անխափան՛,
Վասնզի տի՛ւ եւ գիշեր
Ինքն անխրտիր կը փռչէր՛
Հիւզ եղբայրներուն փոյթն եղաւ ջանքին
Բաժնել Պէպէն ու Ռանգին,
Ուստի Բոնգո-Մա-Տանէ՛
Որ մըշակուած բոյսերուն՛
Հայրն է խնամոտ ու սիրուն՛
Զեռնարկ մ'ըբաւ իր կողմանէ...
Այլ զի չունէր մարմին մեծդի՛
Գործը ինքնին կը ձախողի՛
Յետոյ Զըկանց ու Սողնաց Հայրն Տանգարօս
Բոլոր ուժովը կը փրփրայ՛,

Զատելու համար՝ ի սպառ անմեկին
 Շաղաշարուած աշրն ու կին .
 Բայց զո՛ւր կ'ըլլայ վատնումն հրգօր այդ՝ հիգին՝
 Յայնժամ Հովիւ-Տիբիտիբին՝
 Որ վայրենի բայց անընդարար
 Տունկերուն է Հայր՝
 Փորձ մ'ընելով սիրտ ի դող՝
 Ի՛նչն ալ ելաւ անյաջող .
 Նոյն իսկ Տո՛ւ-Մատուէնգա
 Ասպարէ՛զ երբ կուգայ՝
 Նոյնչափ ինքզինքն ըզգալով անզօր՝
 Ետ կը դառնայ կորակոր .
 Ապա կ'երեւի Տանէ-Մահուդա,
 Այն որ անջատման խըրատը կուտայ,
 Եւ տեսնելով թէ եղբայրներն չեն յաջողած՝
 Մեծ աւիւնով կը հրգնի
 Մայր-Երկրի լանջքի՛ն դէմ գըլխովը ցած՝
 Կարթերովն ալ պինդ յեցած դէմ Երկնի՝
 Տալու մըղում մը ուժգին,
 Կը յաջողի՝ բաժնել Պէպէն ու Ռանգին,
 Վերջինն արագ օդն ի վեր
 Արձակելով անվեհեր .
 Ու հիմա Ռանգի իր սիրոյն տապէն
 Տոջորուած անդուլ կը խնդրէ Պէպէն .
 Եւ զուրկ ու անոք՝ երկուքն ալ տըրտում
 Վիշտ մը ունին անհատնում
 Դէմ իրենց վատ զաւկըններուն՝
 Մօտն ու հեռուն .
 Բայց երբ այսպէս թողին զիրար՝
 Լոյսն յաղթական
 Ծագեց յաշխարհ,
 Ու ի յայտ եկան
 Ողջ կենդանիք՝
 Որ երջանիկ
 Վարեցին կեանք, մինչդեռ առաջ հիղմ ու տըմոյն՝
 Փակուած էին ալքերուն մէջն անոնց մարմնոյն .
 Յաղթած է այլ եւս Տանէ-Մահուդան,
 Ու տէր կը մընայ միշտ իր յաղթութեան .
 Երբ երկինքն ուզէ մօտենալ երկրի՝
 Ոտքն անտառներուն խորը կը խըրի,
 Որ կը խափանեն
 Զինքն իր ամուսնէն .
 Բայց յաւերժական այդ Ամոն ինքնին
 Զէ մոռցած սէրն իր նախկին .
 Երկիրն անուշ բոյր կը հանէ լեռ ու դաշտէ
 Դէպ իր ամուսինը՝ զոր կը պաշտէ,
 Երկինքն ալ լալով իր բախտը ձախտը
 Գիշերներու մէջ երկայն՝
 Յորդ իր արցո՛ւնքը կը թափէ երկրի վրան ...
 — Այդ արցունքն է ցօղ .

ՊԱՅՔԱՐ ԱԼՔՈՒՆ ԴԵՍ

Թաւաշանճեան էֆ. իսկատիպ դէմք մըն է: Անիկա շատ չի նմանիր մեր թրքահայ բարերարներուն՝ որք ընդհանրապէս իրենց հաստութենէն բաժին կը վերապահեն հասարակութեան՝ տեսակ մը անդրչիրիմեան սրտագեղ շոյլութեամբ, (luxe) այն օրուան համար՝ երբ այլ եւս գիտեն թէ, աշխարհային սահմաններէն անյաղթելի կերպով հեռու ստիպուած պիտի ըլլան գոհանալու՝ սպասելով յաւիտեանական խոստումներուն իրագործումին: Նորէն, կրնայ ըսուիլ թէ՛ ա՛յ ալ բան մըն է: Մարդիկ՝ կրնա՛ն ուրեմն յղանալ «ես»ին մէկ ընտելութիւնը՝ ուր աշխարհային ստացումներու զաղափարը այլեւս գործ չունի: Որովհետեւ՝ կան որ, եւ անոնք փոքրաթիւ չեն, մահուան անկողնին մէջ իսկ, աշխարհի հետ չեն ուղիւ տակաւին խզել իրենց ոսկեղենիկ առնչութիւններուն ամուր կապերը: Թաւաշանճեան էֆ. չի նմանիր նաեւ մեր եւրոպացիներու՝ որոնց բարձրութիւնը ողիմպական անտանելի բան մը ունի յաճախ: Ասիկա՝ եանքի մը մտածելու եղանակին միացուցած ըլլալ կը թուի հարազատ հայու զաւկի մը բարացուցական աւանդասիրութեամբ զեղուն սիրտը, խոնարհ եւ դիւրահաղորդ: Ամերիկեան միտք մը՝ հայու սրտի մը իսպառ: Ահա՛ իր նկարագրին իսկատիպ կողմը: Յետոյ նաեւ՝ հարուստ մը՝ որ գրել կարգալը բացառաբար կը սիրէ: Մեղի համար՝ ա՛յ ալ եզական կրնայ համարուիլ:

Խժժոճներու զառակարգ մը նորէն Կրեւան ելած է, արեւցութեան դէմ հրատարակելի յօդուածներուն մասին Թաւաշանճեան էֆ. հաստատած մրցման առթիւ: Բայց հարկաւ Մարդիկ կան՝ որ պարտականութեան ուշադրաւ բաժին մը կը փնտռեն իրենց համար՝ հանրային ո եւ է խնդրի մէջ: Ու կը գտնեն զայն, գէթ բացասական ձեւի մը ներքեւ: Ոմանց համար՝ բան մը կործանելուն մէջ նոյնչափ հաճոյք կայ որքան ուրիշներուն համար՝ բան մը շինելուն: Աւքոլամոլութեան առթիւ բացուած մրցումին մէջ, օրինակի համար, սա՛ տեսակ յոյժ շահեկան դիրք մը կրնան առնել. — ին՞չ կարեւորութիւն ունի որ եւ է Թաւաշանճեանի մը տալիք 5 կամ 10 ոսկին: Ինքզինքը յարգող մարդու մը ներքի՞ զորամական ստորնաքար թեկնածութեան մը ղոհել իր... գրչի մարդու հպարտութիւնը: Մաքուր եւ բարձրահոգի անշահախնդրութիւն մը կը թուի փայլել այս խորխոր շարժումներին մէջ: Արդարեւ, ին՞չ հմայք կայ այս բոլորը հրապարակով, ի լուր աշխարհի հռչակելուն մէջ, այն ատեն մանաւանդ՝ երբ կարելի է խորհիլ թէ՛ մեծամեծ նուաստութիւններ կ'սպասեն այն ողորմելիներուն համար՝ որք քանի մը ոսկի առնել կ'երազեն, աւքոլամոլութեան դէմ յօդուած մը գրած ըլլալնուն համար: Այս կեցուածքին մէջ, անշահախնդրութենէ եւ անկախութեան ոգիէ աւելի՛

ու մանաւանդ՝ մեծամտութիւն, ցուցամոլութիւն եւ ունայնասիրութիւն կայ: Ուշադրութիւն հրաւիրելու եղանակ մըն է, այլապէս աղմկասէր, սնապառ:

Պաղարիւնով ու առանց փրամոլութեան զատելով, որ եւ է մէկը, որ գրել զիտէ, կրնայ Թաւշանճեան մրցումին մասնակցել, 10 ոսկին ստանալու յայտնի մտալըութեամբ, եւ ասոր համար՝ առանց որ եւ է արժանապատուութեան փառսման պարագայի: Ոչ՝ նուաւ տացում կայ, ոչ՝ բարոյական կարգին պատկանող որ եւ է կորուստ: Աւքոլամոլութիւնը ընկերային ազտ մըն է, որուն ոչ ոք կը համակրէ: Դրիչ շարժել աւքոլամոլութեան դէմ՝ ոչինչ ունի իր մէջ ծաղրելի եթէ ոչ այն պարագային՝ ուր մարդ իր ըսելիքը չի գիտեր ու կը ներկայանայ բռնաձիգ արուեստականութեամբ մը՝ ի խնդիր մրցանակին: Ծաղրելին՝ մանաւանդ ինքզինքին կեղծ ասպետութեան գոռոզ զիրք մը տալ ուզելն է: Հոս, մինչդեռ, պարզապէս մրցում մը կայ մէջտեղը, որու մասնակցած կ'ըլլայ մարդ, մասամբ փորձելով նաեւ իր բաղաւորութեան աստիճանը: Վասն զի ստուգել բաղդի պարագայ մը կայ հոս: Թաւշանճեան էֆ.ի պարզած անսակէտէն, լաւադոյն յօդուածը այն չպիտի ըլլայ ապահովաբար որ գրուած պիտի ըլլայ ընդհանրապէս աւելի կամ նուազ մասնաղետական հմտութեամբ կամ տաղանդով, այլ այն՝ որ իր մէկ մասնաւոր, անսահմանելի, զիպուածական հանգամանքով, յատկութիւնը պիտի ունենայ ընթերցողներու աւելի մեծ թիւի մը վրայ ազդելու, եւ համոզելու ընթերցողներու մեծ թիւ մը, ի նպաստ հակաւքոլականութեան: Իրականութեան մէջ այդ պիտի ըլլայ շաւաղոյն յօդուածը: Լաւագոյն յօդուած մը ըլլալու սահմանուած է նաեւ այն՝ որուն ցոյց տուած միջոցները ամենէն աւելի զործնական արդիւնքներ պիտի տան՝ մատաղ սերունդը հեռու կացուցանելու աղէտաւոր ախտէն: Ինչ՞ հիմնական ստուգութիւն պիտի դանուի սակայն ի սահմանումն լաւագոյն յօդուածին, անոնց խօսքը՝ որք պաշտօն պիտի ունենան ներկայացուած գրութիւնները քննելու: Հոս ալ, ամենէն լաւ գրուած յօդուածը ապահովաբար ամենէն բաղդաւոր չպիտի կրնայ ըլլալ: Բնիչները, մարդկօրէն, իրենց դիտատումին մէջ առաջնորդուած պիտի ըլլան՝ իրենց անձնական տեսակէտներէն: Ու թերեւս մրցանակի պիտի արժանանայ յօդուած մը, ի հարկէ լաւ գրուած, որ ամենէն աւելի զործնական արդիւնք ձեռք բերողը եղած չպիտի ըլլայ:

Ասոնք, սակայն, հետախուզութիւններ եւ նկատողութիւններ են՝ որք հետաքրքրական են միայն:

Խնդիրն այն է որ, ամեն պարագայի մէջ, Թաւշանճեան էֆ. գուարճանալու նպատակով չէ հրատարակած իր մրցումը: Համոզուած է իր ըրածին լուրջ օգտակարութեան ու կը հաւատայ, ինչպէս իրաւունք ունի հաւատալու, թէ ծովը նետած չպիտի ըլլայ իր

քանի մը տասնեակ ոսկիները: Տարակուսողներ կան սակայն: Շատեր չեն հաւատար թէ՛ աւքովամուծութիւնը կարելի ըլլայ երբէք կասեցնել որ եւ է միջոցով: Ասկիայ կրնայ չափազանց խիստ ու մասամբ ճշմարիտ ըլլալ:

Երբեմն Տօքթ. Իւթիւճեան էֆ. երբ «Ալճաթ»ը կը հրատարակէր, տարիներով շարունակուող յօդուածներու անվերջանալի տողանցումի մը մէջ, անհաւատալի համբրատարութեամբ մը, ջանացիւր ընթերցողներուն բացատրել թէ՛ «բազը իչէն նէ՞ օլուր» Իւթիւճեան էֆէնտի լաւագոյն մրցանակներուն արժանի է: Բայց այն օրէն այսօր՝ շատ հաւատալի չէ թէ չօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերուած ըլլայ ի նպաստ հակալքութեան: Ընդհանրապէս, աւագ, ասկիա ճշմարիտ է: Գտնաւորին զեղեցկութիւնը պիտի կրնայ միշտ շատեր հրապուրել: Բայց առաջին տպաւորութեան մը ներքեւ՝ հեռացողներուն՝ անկարելի չպիտի ըլլայ սրտաղին ու զղջահար վերադարձ մը ընել: Աւքովամուծութիւնը կը նմանի այն կնոջ՝ զոր կը սիրենք, որուն գերին հնք, անոր կործանարար հրապոյցներուն լիութիւն զիտակցութեան մէջ: Գիտենք թէ կը վճանանք հոն, միայն թէ այդ անդիմադրելի հմայութեան մէջ հառնէինք: Միւսնային է նաեւ նմանօրինակ ուրիշ մոլութիւններու զէմ ձեռք առնուած միջոցներուն մասին: Գանիներ կը ճանչնամ, որք ժամանակի մը համար սկիւրսթող կամ ալքօլաթող ըլլալէ յետոյ, վերսկսած են, կամքի տնօրինակ թուլութեամբ մը, եւ ինքնախաբէութեամբ մը՝ որ միամտօրէն յայտարարել կուտայ զեռ իրենց՝ թէ կրնան, եթէ սեզնի չծխել կամ չլմնել նորէն: Ճշմարիտ կամքի ուժը հոտ չէ ստկայն: Ներքին, մտերիմ արժանապատուութեան խնդիր մը կայ բոլոր անոնց համար՝ որք նմանօրինակ պարագայի մը մէջ որոշում մը կուտան: Յաղթութեան կամ պարտութեան խնդիր մըն է պարզապէս: Ի՞նչ նուաասութիւն, անոնց համար՝ որք յաղթուողները պիտի ըլլան իրենց կիրքերուն ու գիրենք վարող մոլութիւններուն: Ամէն պարագայի մէջ, սակայն, եթէ մոլութեան առաջնագոյցքէն ինքզինքը փրկելու հնարաւորութիւնները կասկածելի իսկ ըլլան, անոնց զէմ ձեռք առնուած պոյքարը՝ կրնայ ստեղծել անպահով միջոցներ՝ անոնցմէ բնաւ չբռնուելու: Դաստիարակութեան դերը գերազանց կոչում մը ունի, այս սահմանին մէջ՝ Վարժարանը եւ ընտանիքը ի՞նչ քրտած ունին, իրենեւ նախատեսութիւն ալքովի սպանալիքներուն:

Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ սկեպտիկները միշտ չհաւատան եւ դժբաղդաբար յաճախ իրաւունք ալ ունենան, բայց միշտ պիտի գրնդունին ազնիւ ու բարեօրիտ մարդիկ, որք միմիայն իրենց նմաններուն բարեխուման հաւատալով չպիտի բաւականանան: Պիտի աշխատին ալ այդ մասին: Քրիստոնէութիւնը գերազանց հաւատքն է մարդկային աղգի բարոյական բարիլուծման ու բարձրացման: Մի

եւ նոյն մտքով կը խանդավառուին ու կ'աշխատին ընկերային վարդապետութեանց ամեն տեսակ աղանդաւորներ, թէ իրականութիւնը ի՞նչ աստիճանով եկած է ամբասնել այս հաւատքը, թէ՛ մարդկութեան ճակատագիրներուն մասին պատուական լաւատեսութիւններ որքա՞ն արդարացած են առաջին օրերէն ցայսօր, — մի ին հարցեր են ասոնք: Անցեալ ու ներկայ քաղաքակրթութիւններուն, ինչպէս նաեւ ժամանակակից այլացեղ քաղաքակրթութիւններուն բարոյական կշիռը կամ գնահատութիւնը փորձել՝ շուարեցուցիչ արդիւնքներու կրնայ յանգեցնել զմեզ: Կրնային հաստատել թէ՛ մարդկութիւնը այսօր նուազ մոլի չէ քան հազար տարի առաջ: Այլ սակայն, որովհետեւ այսօր աւելի քան երէկ մարդիկ ժանտատենդի զոհ կ'երթան, պէտք չէ՞ ուրեմն խորհիլ ու գործադրել կարելի նախազգուշական եւ բուժական միջոցները, ընդդէմ անյաղթելի համաճարակին: Յետոյ, գէթ, արգելուած է միթէ, մէկ քանիններու համար, կարեկից, ազնիւ բարի սիրտ մը եւ լաւատես միտք մը ունենալ: Կը պատահի որ Լա-Հէյի մեծադորդ դեսպանախորհուրդին յաջորդ օրը, Ռուս եւ Ճաքոնական պատերազմը պայթի, այնքա՞ն տխուր, այնքա՞ն աղէտալի: Ասիկա չափազանց հեզական է անտարակոյս: Պիտի պատահի որ, թերեւս, ինչպէս գուշակել ուզած էր մէկը, Թաւշանճեան մրցանակին արդիւնքը՝ ալքով ու ծուռած սեղանի մը վրայ զոհաբերուի: Բայց ասոնց բոլորը՝ չեն կրնար իրաւունք տալ՝ ծաղրելու կամ խժըճելու մարդկութեան բարիքին համար բաքսիոդ սրտերն ու խորհող մտքերը: Ամէն պարագայի մէջ, այդ ձեռնարկներ՝ իրենց արդիւնքը կ'ունենան, եթէ ոչ ընդհանրապէս եւ ուղղակի ու անմիջականօրէն, գէթ մասնաւորապէս ու հակազդեցութեան ձեւի մը ներքեւ:

Բարի ու լաւատես մարդ մը կրնայ եւ իրաւունք ունի խորհելու թէ՛ ամբողջ հայ ընթերցող հասարակութեան մէջ պիտի դրատուի գէթ ընտանիքի հայր մը՝ որ՝ իրիկուն մը՝ աշխատութենէն վերադարձին՝ տան անկիւնը, լրագիրը ձեռքը, պիտի խորհրդածէ ալքովամոլութեան դէմ գրուած յօդուածի մը վրայ, պիտի անդրադառնայ իր անձին, ու պիտի կանգ առնէ իր պարտականութիւններուն առջեւ, հանդէպ իր սեպհական մարդկային գոյութեան, ու հանդէպ անոնց՝ որոնց ճակատագիրը կերպով մը ուղղավարելու բաղձին կոչուած է, իր ընտանիքի պետի եւ ծնողքի հանգամանքներով: Եթէ խման մըն է՝ բայց որուն հոգիին խորէն ջնջուած չէ տակաւին ինքնաճանաչութեան լոյսին վերջին կայծը, շատ հաւանականօրէն պիտի հրաժարի արեւցութենէն, պարկեշտ ու խոհական վերադարձ մը ուխտելով դէպի ճշմարիտ մարդկութիւն եւ դէպի զգաստութիւն: Մանաւանդ՝ ի՞նչ սրտագին, ի՞նչ անկեղծ հետամտութիւն՝ ցոյց չպիտի տայ իր զաւակները կրթելու հակալքութեան տրամադրութիւններու մէջ, այդ զաւակները՝ որոնց, պիտի խորհի գէթ անգա՞մ մը:

ծնունդ պէտք չէ որ տուած ըլլայ ինքը՝ անգիտակից հեշտագգայութեան մը բացարձակ ու անպատասխանատու բերումովը: Իր խանդաղատանքը, որ բնագդական է, պիտի առաջնորդուի պարտականութեան ջանքն, եւ մարդկայնութեան շնորհն ու օծումը պիտի գան ներկել զինքը՝ անասնականութեան տիղմերուն գետնաքարշութիւներէն: Սովորութիւններ ստեղծելու է ընտանեկան միջավայրին մէջ: Ահա՛ դաստիարակութեան բովանդակ գաղտնիքը: Ասիկա բնաւ՝ անկարելի չէ խոհական ու խղճամիտ ծնողքի մը համար: Մրցումը հաստատող մարդը, այն ատեն, պիտի կրնայ խորհիլ թէ՛ այսպիսի արդիւնք մը որքա՛ն եւ սահմանափակ ու աննշան թուի շատերուն, կ'արժէ սակայն վերջապէս քանի մը ոսկի: Եթէ Տօքթ. Իւթիւճեան էֆ. տարիներով յօդուած գրեց եւ միակ ընտանիք մը փրկեց թշուառութեան ճիրաններէն, վստահաբար վարձատրուած կ'զգայ ինքզինքը իր յոգնութիւններուն մէջ: Ասիկա՛ այսպէս է, այդ մտքով աշխատող բոլոր մարդոց համար, առանց անտեղի ու անհամ բծախնդրութիւններու:

Եզրակացնելով, ամեն անոնք իսկ, որ իբրեւ թէ բարձրօրէն դիտելու, հպարտօրէն, մեծամտօրէն նկատելու ապուշ ձեւ մը կառնեն նմանօրինակ պարագաներու մէջ, իրենց կարգին չատ լաւ պիտի կրնային օգտուիլ Թաւշանճեան էֆէնտիի մէջտեղ նետած խրնդրէն:

Եթէ կուզեն թող չխորհին՝ մրցանակին վրայ զոր շահելու վստահութիւնը կրնան չունենալ, բայց պիտի կրնային, զոր օրինակ, եթէ խման են՝ խորհիլ մարդու պէս՝ թէ ալքովին հաճոյքը ոչինչ ունի իր մէջ գեղեցկացիտական, կիրթ, փափուկ, զարգացած ճաշակի համապատասխան: Անիկա չի նմանիր այն նրբին հաճոյքներուն՝ որոնց դիւրկը մարդ ապրած ըլլալու զոհութիւնը կը վայելէ գէթ: Ալքովը սա՛ եզակի յատկութիւնն ունի մանաւանդ՝ որ ամենէն տխուր ձեւի մը մէջ մարդը կը զրկէ իր գերազանցութեան դրոշմէն, իմացականութեան, բանականութեան, բարոյականութեան շնորհներէն, իր արժանապատուութեան ու հպարտութեան զգացումներն ցեխին մէջ նետելով ամենաանարգ ձեւի մը ներքեւ: Ըստ իս, իրաւամբ չկա՛յ աւելի տխուր բան քան երբ մարդկութիւնը կ'անասնայնայ ու կը նուաստանայ՝ դամիկ, վարնոց, անճաշակ հաճոյքներու համար:

Ա. ՍՄԱՍԵԱՆ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ*

(ՊԱՏՃԵՆ)

Ամեն. Տ. Տ. Մաղաքիա Ս. Արքեպիսկոպոս

Արժանընտիր Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

Կ. Պօլիս

Վիճակիս Դաւառ. Ժողովը ամսոյս 12 Կիր. օրուան նիստին մէջ՝ Քաղ. Ժողովոյ մը ընտրութեան առթիւ հերքելու համար Առաջնորդ Դեր. Տ. Վահրիճ Ծ. Վրդպ. ի մասին ժողովրդեան ամեն դատարարգին մէջ արձագանք գտած աննպատ տայտնութիւնները, հարկ անհրաժեշտ տեսնուեցաւ Ժողովին վստահութեան քուէին դիմել, որու արդիւնքը սակայն նպատակաւոր չեղաւ ղժբաղդաբար. ուստի աւելորդ չենք նկատեր անվստահութեան տեղի տուող և իր պաշտօնավարութիւնը անկարելի դարձնող պատճառները ի ստորեւ թուել, որք անհերքելի ճշմարտութիւններ են:

1. — Ընտրութենէն անմիջապէս ետքը Վահրիճ վրդ, չի բաւականանալով որոշուած ու ժամանակին տեղւոյս Խառն Ժողովին առ Զերդ Բարձր Սրբազնութիւն յայտադրուած տասն ոսկի ամսականին, որու կանոնաւոր վճարումն ալ ապահովուած էր, այլեայլ միջոցներով և զուամբուած Խառն Ժողովոյ աշխատական անդամոց փոքրամասնութենէն սգտուելով, միայն քանադասից Թուոյն առաւելութեամբ և անոնց վրայ ունեցած բարոյական ազդեցութեամբ կը յաջողի որոշում մը ձեռք ձել, որու համաձայն իրաւունք կատարեալ առաջնորդարանի ամբողջ ելեմտից տէր կանգնելու և ըստ կամս վարելու և այս կերպով առաջնորդարանը կը վերածէ անհատական շահաստանի մը՝ ազատ ամեն հակադէմութիւն և ո՛ր և է պատասխանատուութենէ, որու հետեւանօք Տնտես. Խորհուրդն ալ ձեռնմարի կրլլայ և կ'ստիպուի հրաժարիլ, կը կարծենք թէ ասի տեսակին մէջ եզականն է և հաստատուած ու ընդունուած սովորութեան բոլորովին հակառակ:

2. — Այն օրէն որ վերոյիշեալ որոշումը ձեռք ձգած է, այլևս եկեղեցական, կրթական և այլ ամեն կարգի ազգային դորձեր ղադրած են իր մտածման առարկան ըլլալէ, և ինքզինքը նուիրած է. միայն ու միայն **դրամահաւաքութեան**, և նազիւ Ս. Ծննդեան Տօնը անցուցած՝ **Վարտիքի մարդ մը** ստորագրութեամբ նամակ մը յերկրեւելով շունչը առած է Մալկարա և հոն աններելի և անպատշաճ միջոցներով նպատակը իրագործելէ և անհաճոյ միջադէպի մ'ալ տեղի տալէ վերջը սկսած է մեմական այցելութեանց շարք մը, ամեն տեղ նոյն նպատակաւ և միևնոյն սպունակութեամբ և այսու ընդհանուր մեմականաց ղժգոհութիւնը հրաւիրելով իր վրայ:

3. — Ինչ որ ամենէն յատկանշականն է թէ՛ Առաջնորդարանի մէջ ի դորձ դրած այլազան կեղեքումներու և թէ՛ թեմերու մէջ կատարած զանձուկներու մասին ու է հակակշիւտ և դիտողութենէ՝ ազատ մնալու և ժողովրդեան առաջ զանգոտանաց և բողոքի ամեն ղուռ փակելու միակ նպատակաւ կը յաջողի լուծել Քաղ. Ժողովը, երբեմն անհատապէս նախատեսելով, երբեմն խմբովին վաճառելով և երբեմն ալ անուղղակի միջոցներ գործածելով և այս կերպով վնասեցնելով ժողովականները, որք կը հարկադրուին իրենց հրաժարականը տալու:

4. — Ենթադրելով որ վաւերական ըլլայ Խառն Ժողովին ստացած վերոյիշեալ որոշումը հարկ չէ՞ զխնալ թէ՛ ցարդ ի՞նչ զանձուկներ կատարեց և ի՞նչ պայմաններով, և որչա՞փ վճարում ըրաւ Ազգ. Պարտիսարքարանի սնտուկին՝ ի հաշիւ յետեւալ

* Անկողմնակալութիւնը պարտ կ'զնէ մեր վրայ հրատարակել սոյն ամբաստանադիրը որ զրկուած է Կեդրոնի Խառն Ժողովոյ ի նկատառութիւն: Ծ. Խ.

Մեզա՞ծայի տրոց, զորս պարտաւոր էր վճարել Տնտեսական Խորհրդոյ հաշուեցոյցին համաձայն:

5.— Ի շնորհս իր շահադիտութեան, ազգային Առաջնորդարանը ամենաողորմելի վիճակի մը ենթարկուած է. Դիւանատունը և Առաջնորդարանի գործերը յանձնուած են անփորձ, իր պաշտօնին անզիտակից ու վատահումիւնն միայն իրմէ երաշխաւորեալ 16 տարեկան սղու մը:

6.— Իր Առաջնորդական ընտրութիւնը հաստատող Կայս. Պէրամը ստանալուն պէս՝ Ղսեմ. Կուսակալին ներկայանալու համար Էտիրնէ դացած միջոցին հոծ բազմութեան մ'առաջ եկեղեցւոյ բեմէն նախաւական խօսքեր ուղղած է Թէքիրտաղցիներու հասցէին և ինքզինքը ամօթալարտ հռչակած է՝ անոնց Առաջնորդը ընտրուած ըլլալուն համար:

7.— Զի շատանալով ու և է առթիւ Առաջնորդարանի զիմոռներէ զանձած դրամներովը, ապօրինի և չհաս մոռսնութիւնները արտօնելու համար սակարկութեան մտած է ռամիկ զատակարգէ անձանց հետ ի մեծ զայնակղութիւն համայնքին:

8.—

9.— Իր . . . և . . . բնաւորութեամբը տարիներէ ի վեր գոյութենէ դադարած կուսակցութիւններ և ժողովրդային հակառակութիւններ յառաջ բերած, խաղաղութիւնը վրդոված և այս կերպով առհասարակ ժողովուրդը Թէ եկեղեցիէն և Թէ Առաջնորդարանէն ցրտացուցած է:

10.— Իրեն սովորական դարձած չափազանց արեւցութիւնը որ մեծադոյն պատճառն է իր ջղադրողութեան և ըրածին ու խօսածին հետեանքին անդիտակցութեան:

11.— Ծայրայեղ բարկացող, վրէժխնդիր և եկեղեցականի մը համար անվայել՝ աններող բնաւորութիւնը:

12.—

13.— Ոչ նուազ զայնակեցուցիչ է Թերթերու միջոցաւ հրապարակուած անխոստովանելի արարքներէն զատ, տեղւոյս մէջ պատահած անպատուաբեր և յանդուգն ձեռնարկները, յաջորդաբար մօտուոր և հեռաւոր տեղերէ հասած աննպաստ տեղեկութիւնները և ի լրումն իբր հերքում Մանգումի մէջ հրատարակած պատասխանագիրը, որու ոճը, ձեւը և պարունակութիւնը չէր կարելի պատշաճեցնել կղերի մը, և այն ալ կարեւոր Թեմի մը համար ժողովրդեան բարոյական և հոգեկան Թերութիւնները ուղղելու, կրթելու և ազնուացնելու կենսական պարտականութեամբ պաշտօնի կոչուած Առաջնորդ վարդապետի մը փախուկ դիրքին հետ:

14.— Կրթական գործին հանդէպ իր կատարեալ անփութութիւնը և երկու Թաղերու ինքնակոչ և կազմալուծեալ Թաղ. Խորհրդոյ սպօրինի և կործանարար գործառնութեանց նպատակաւոր աշտութիւնը:

15.— Իր անդուսպ լեզուին և բարկացող բնաւորութեան իրական մէկ տպացոյցն ալ տուած է ընդհանուր ժողովոյ վերջին նիստին, ուր զոմանս նախատած, զոմանս անարգած, նոյնպէս ժողովը նախատած է իր պաշտօնին ու կոչումին անդիտակից յայտարարելով և անոր Ատենապետին՝ սպառնալիքներ տեղացնելով՝ Սրբազան Տէ՛ր, ցորչափ կ'ըմբռնեմք՝ ընտրող ժողովը կրնայ նաև հրաժարեցնել. և ինչպէս ընտրութիւնը՝ նոյնպէս ալ հրաժարեցումը ենթարկել Կեդր. Պատր. Վարչութեան հաւանութեան. կարծեմք այս է Թէ՛ Պետութենէն հաստատուած օրէնքին և Թէ Հայ Ս. Եկեղեցւոյ հիմնաւոր կանոնաց ու տիրող աւանդութեանց որամաղորութիւնները. մանաւանդ որ՝ Առաջնորդը Թեմին վրայ պատկեալ Եպիսկոպոս մը չէ:

16.— Իր յախուռն, բարկացող և մարդատեսաց բնաւորութեամբ բաղաբիւս գործունէայ, պարկեշտ և օգտակար զատակարգը բոլորովին իրմէ և Առաջնորդարանէն ուժացած, հեռացած ըլլալով, ժամանակէ մ'ի վեր իր շուրջը հաւարած է վարձուած քանի մը զատակարարտներ՝ և ջրհանկիրներ, որոնք Առաջնորդին պաշտպանութիւնը կը վայելեն՝ և փոխադարձաբար, և որու Թելադրութեամբ ժողովի օրուան երեկոյին հեռադրեր կը տեղացնեն Պատրիարքարան՝ միշտ իր կողմէն վճարուելու պայմանաւ:

երկու խումբի բաժնուած՝ փողոցները և խանութները կը շրջին ի նստաստ Առաջնորդին բռնի հանրագրութիւն մը ստորագրել տալու համար ստորին դասակարգի անձանց և շուկայի տղայոց։

Շատ երկար պիտի ըլլար մի առ մի թուել այն արարքները՝ որք երբէք չեն կրնար պատշաճիլ Առաջնորդի մը դիրքին ու պաշտօնին հետ. ուստի պիտի բաւականանա՞նք՝ իբր Պրզման ԲոտոսԹոյի և Թեմական պարկեշտ ժողովողեան, յայտնելով թէ՛ Տ. Վահրիճ Վրդպ. կատարեալ անփորձ, վարչական ձիրքերէ բոլորովին զուրկ, անզուսպ, բարկացոտ, վրէժխնդիր, . . . նկարագրով մը օժտեալ, ծայրայեղ շահամոլ, միջավայրին պահանջումներուն անյարմար անձ մ'է։ Թէ իր բարոյական հեղինակութիւնը կորուսած է աղջային և օտար շրջանակներու մէջ, թէ յետ այսու իր պաշտօնավարութիւնը ոչ միայն օգտակար չէ, այլ և իր հոս ներկայութիւնը խակապէս վտանգ մ'է, և առիթ զանազան անպատեհութեանց և տխուր հետեանքներու, հետևաբար Զէր Բարձր Սրբազնութեան և Պատկ. Խառն ժողովոյդ լուրջ և արդարախիճ նկատաւման յանձնելով, խոնարհաբար պիտի խնդրենք որ բարեհաճիք հաստատել Նորին Գերապատուութեան հրաժարման մասին Գաւառ. Ժողովոյ որոշումը և ժամ առաջ զինքն հրաւիրել ի Պօլիս։

Ամեն տարակոյսէ վեր հաստատուած ճշմարտութիւններ են որք կը յայտնուին անկողնակալ և ազգային ու եկեղեցական իրաւունքները պաշտպանելու կոչուած Գաւառ. Ժողովոյ ստորագրեալ անդամներէս, որք այս կերպով կատարած կըլլան իրենց խղճի և արդարութեան պարտականութիւնը, Եւսեպոս ամեն պատասխանատուութիւն Թողով վերին իշխանութեան։

13 Յունիս 905

ԲոտոսԹօ

Ստորագրութիւն 16 անդամաց

ԳԱԽԱԲ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Ճ Ե Ր Մ Ա Կ ՈՒ Ս Ե Ի

ՎԱՐՄԳՈՅԸ ԿԻՍՈՎ

Կ'վերսկսիմ՝ առանց կարեւորութիւն տալու դռնէ դուռ վաղողներուն եւ այս ու այն կեցնելով շունչ ու ժամանակ սպառողներու պոռչուողներուն, առանց ասոր կամ անոր հետ սպառնալիքներ տեղացնողներու ականջ կախելու, հակառակ Ս. Առաջնորդ Հօր մասնաւորապէս նկատելի դուրգութեանքին առ Գաւառիսը, հակառակ այն ամեն անհարկի պատճառաբանութեանց, թիւր համոզումներուն, անտրամաբան պաշտպանողական ընթացքին ոլք ափնիրելի՝ տեսնուին սահմանափակ ուժ տոգտ մտքերու եւ հեռատեսութիւն բնա՛ւ չունեցող խել մը անհատներու մէջ, որոցմէ ոմանք դժբաղդաբար իբրեւ լանիքուն եւ շրջահայեաց համբաւ մ'ունեցած են դեռ մօտաւոր անցեալի մը մէջ։

Կ'վերսկսիմ իբր իր պարտաւորութիւնը կատարող մէկու մը խղճի ամենամեծ հանդարտութեամբ, թողլով ապագային ըսածներուս եւ ըսելիքներուս ճշմարտութիւնը վնասել ու տեսնել, ըստուգել ու հաստատել՝ հետաքրքիրներու, ծնողներու, վարժարաններով շահագրգռուող պաշտօնական ու անպաշտօն անձերու, արհա-

մարհելով այն ամեն նախատինքներն ու տղայական անխորհուրդ յարձակումներն որոց կ'ենթարկուիմ, որովհետեւ զիտեմ թէ ճշմարտութիւնը խորթ կ'հնչէ կարգ մը անմիտներու ականջին եւ գովեստով չփացած եւ վաքացածներու, այս ամենուն նախատեսութեամբ էր իմ Ա. Մանուկի Ձերդ թիւին մէջ գրած յառաջաբանս՝ Վարազդորին ետեւը:

Ուրեմն ձեռք առնենք նշանաւոր յայտարարութիւնը:

Լրացուցիչ դասընթացք. — Իբր թէ՝ «բարձրագոյն սաներուն եւ սանուհիներուն համար լրացուցիչ դասընթացքներ հաստատած են» եղեր, «այս կերպով անոնց լեզուագիտական եւ վաճառականական եւ այլն ուսումը լրացնել տալու եւ օտար վարժարաններ դիմելու հարկ չձգելու համար» Եւ կ'հրաւիրէր «այս եւ անցեալ տարուան վերջին կարգերէն ելլող աշակերտները եւ աշակերտուհիները ինչպէս նաեւ օտար վարժարաններ յաճախող մեր բազմաթիւ պատանիներն ու օրիորդներն, այժմէն իսկ արձանագրութեան համար դիմել հոգաբարձութեան» Եւ հակառակ Գաւառիս անդամներուն հոս ու հոն վազվզելուն եւ ծնողները համոզելուն, որպէս զի իրենց զաւակները վարժարանները զրկեն, ի՞նչ եղաւ, քանի մը ծնողներ համակերպեցան, ամիս մ'ետք կրկին իրենց զաւակները օտար վարժարաններ զրկելու համար, որովհետեւ ո՛չ կանոնաւոր լրացուցիչ դասընթացք կարելի էր հաստատել եւ ոչ անոր մասին հարկ եղած միջոցները կ'գտնուէին: Չէ հասկցած Գաւառիսը թէ ռեֆրամը երբեմն անհատներու մասնակի ու ժամանակական յաջողութեան եթէ կրնայ նպաստել, նոյն արդիւնքը չունենար հանրային հաստատութեանց համար, ուր նախ գործը պէտք է ի տես զինել եւ ապա անոր արժէքը հռչակել, այս տարրական սկզբունքն իսկ ըմբռնելու կարող չեղաւ ահա Ուսումն. Խորհուրդը կոչուած մարմինը, բայց աւելի զարմանալին կայ, վարժարանաց Խնամակալուհի տիկնանց մէջ գտնուող անդամուհիներն իսկ հաւատ չեն ընծայած անհրազդորդ մեծաբանութեանց եւ կ'չարունակեն իրեն զաւակները զրկել օտար վարժարաններ . . . ի՞նչպէս, զեղեցիկ չէ՞ այս:

Մնայուն գաղղիացի ոսկողներ. — Խօսողը Գաւառիսն է, լաւ ուշ դրէք. «Գաղղիերէն խօսելավարժութիւնը փափաքուած աստիճանին հասած տեսնելու համար երկսեռ վարժարանացս բարձրագոյն կարգերու համար մնայուն գաղղիացի հսկող եւ հսկողուհի կարգած ենք:»

Նախ՝ պիտի հարցնեմ. զաստու մը որ առաւօտ գպրոցները բացուելէն մինչեւ գոցուիլը զպրոցին մէջ չսպասեի, այլ օրական քանի մը ժամեր կ'երթայ ու կուգայ, ի՞նչ կ'ըսուի, մնայուն թէ այցելու:

Մնայուն բառին ստուգաբանութեան տեղեակ չեմ, բայց

ստուգարանութեամբ զբաղողներ ունինք, որոնք անսարակոյս գիտեն թէ՛ սպասե՛լ՝ սպասեն չգար եւ ոչ ալ սպասաւորը՝ սպասելեն, հեռեւտպէս այցելուն ալ նոյնպէս մնայունեն մղոններով հեռու կ'գտնուի:

Արդ՝ երբ աղջկանց վարժարանը վարժուհին միայն կ. եւ կ'այցելէ, այն ալ շաքար բաշխելու համար, եւ դասատուն ալ առատոնները 1-2 եւ կ. եւ 1-2 ժամ միայն, ինչպէ՞ս մնայուն կրնան կոչուիլ, այս բացարձակ սխալ մը չէ՞: Ասկից զատ ծնողներէ պիտի խնդրեմ որ հարցնեն՝ վարժարանները յաճախող իրենց զաւակացի, թէ ի՞նչ օգուտ քաղած են ֆրանսացի վարժուհիէն եւ վարժապետէն եւ թէ ասոնք ի վիճակի կ'գտնուէին ֆրանսերէնի մէջ իրենց խօսակցելու վարժութիւնը սրելու . . . :

Բայց անցնինք:

Առեւտրական Ուսում. — «Առեւտրական ուսումը կարելի եղածին չափ զործնական եղանակով աւանդելու համար ամեն հարկ եղած կարգադրութիւն եղած է, կարող եւ փորձառու անձերու՝ այս ճիւղը եւ այս ճիւղին ընդ խորհրդականի պաշտօնը յանձնուած ըլլալով» կուզէինք զխոսնալ թէ որո՞նք են կարող եւ փորձառու անձերը, որոնց յանձնած է հզօր ընդ խորհրդականի պաշտօնը: Այս ի՞նչ խոշոր բռտեր, բացատրութիւններ են, ի՞նչ մուկ ու փոչի է այս, որ բարեբաղդաբար աչքի ցաւ ունեցողներու միայն կրնայ դպիլ, եւ եթէ վնասներ արդիւնքը այս Առեւտր. ուսման, ի՞նչ տարբերութիւն պիտի տեսնուի անցկալին ու ներկային մէջ, եւ ոչ իսկ անշահաւորութիւն մը, չէ՞, հարցուցէք բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն:

Անգլիերէն եւ Յունարէն լեզու. — «Անգլիերէն լեզուն լրացուցիչ դասընթացքի մէջ անգլիացի մասնագէտի միջոցաւ պիտի աւանդուի» Իսկ՝ «Յունարէնն եւս մասնագէտի մը միջոցաւ պիտի աւանդուի Ս. Մկարտի վարժարանի մէջ, լրացուցիչ դասընթացքէն սկսելով»:

Այժմ սա աչքառու հակասութեան վրայ կ'հրաւիրեմ ձեր ուշադրութիւնը: Այս անցիկ շրջանին մէջ Անգլիացի ուսուցիչ չկար, միթէ լրացուցիչ դասընթացք հաստատուած չէ՞ր, ինչպէ՞ս կ'ըսէ յայտարարութիւնը: Եթէ հաստատուած էր, ո՞ւր է ուրիմն Անգլիացի մասնագէտը: Այս բացէ ի բաց յայտարարութենէն յետոյ երբ Անգլիացի մասնագէտ չգտնուիր վարժարաններու մէջ, ի՞նչ անուն տալ պէտք է ասոր: Մինչդեռ անյին Յունարէնի համար ուսուցիչ կը բռնուի, գիտէք ինչո՞ւ: Ըսել տալուն համար թէ վարժարաններու մէջ լեզուագիտութեան ոյժ կ'արուի: Իրաւի գովելի նախանձախնդրութիւն:

Լիւթ.ի. ուղղութիւն վարժարաններու. — Սա վերջին մեծախօսութեան ուշադրութիւն ըրէք՝ կ'խնդրեմ. «Ֆիզիքական եւ մտաւորա-

կանին պէս՝ մեր վարժարաններու բարոյական վիճակն ալ մեր՝ ուշադրութեան առարկայ եղած է, այս ձեռքին դասաւանդութիւնը մասնագէտի յանձնած եւ վերին հսկողութիւնը մենք ստանձնած ենք՝ . . .

Վարժարաններու ֆիզիքական ու մտաւորականը կատարելութեան դադարձակէտը հասած, բարոյական վիճակը ուշադրութեան առարկայ կ'ըլլայ Գաւառիսին, եւ մասնագէտներու վրայ ինք? կ'ստանձնէ վերին հսկողութիւնը, Պէտք է գիտնայ մեր Ուսումնական հոգեւոր Գաւառիսը որ բարոյական վիճակը եթէ վատթար է վարժարաններու, ինչպէս կ'երեւի իր վերելի նախադասութենէն, ֆիզիքականն ու մտաւորականն ալ աւելի վատթարացած կ'նկատուի, որովհետեւ նոյն աշակերտի մը բարոյականն է որ պէտք է ուշադրութիւն գրաւէ, որմէ յետոյ կուգան ֆիզիքական ու մտաւորականը, մինչդեռ ըստ իրենց տիպար յայտարարութեան հակառակ կողմէն կ'հասկնան դաստիարակութեան խիստ փափուկ դործն եւ փոխանակ հիւանդի մը դեղ տալու, նախ կ'ձգեն որ մեռնի, անոր դարմանը ապա խորհելու համար:

Բայց այս պարագան ալ երկրորդական կ'նկատուի, որովհետեւ աւելին չեմ սպասեր եւ կ'դառնամ բարոյական վիճակին բարելաւութեան համար իրենց ըմբռնած վերին հսկողութեան:

1. Ինչո՞ւ Գաւառիսը որ նախանձախնդիր պէտք է ըլլայ իր վարչութեան տա՛լ գանուած պաշտօնէութեան, սկիզբէն զայն անպատուելով գործի կ'սկսի, աշակերտներու ներկայութեան չարաչար կ'նախատէ դասատուներ, անոնց ստորագրած պայմանագրութեանց համեմատ թերութիւններ նշմարել ուզելով, եւ ի՞նչ են այդ պայմանագրութիւնները՝ նպարտլաճառի թղթի կտորուանքներու վրայ հապճեպով գրուած անմտած առդեր, եւ երբ օմանք դիտողութիւններ կ'ներկայեն, Գաւառիսը կ'սպառնայ մինչեւ Ձէ Ժամ կամ նոյնութեամբ ստորագրել այդ թղթի կտորները եւ կամ հրաժարուած նկատուիլ, անգին վարժուհիներու հետ՝ քաղաքավարութիւնը չուզեր ձեռքէ հանել եւ մինչեւ այսօր կան վարժուհիներ որոնք ո՛չ թուղթ եւ ոչ ալ ուրիշ բան մը ստորագրած են, ասոր ի՞նչ պիտի ըսէք:

2. Ինչո՞ւ համար հարցաքննութեանց ժամանակ կ'թոյլատրեն տղայոց բարձրագոյն կարգի աշակերտաց, աղջկանց քննութիւններուն ներկայ դառնուիլ եւ փոխադարձաբար նոյնը կ'թոյլատրուի աղջկանց:

3. Ինչո՞ւ համար երբ վարժուհի մը կ'արգիլէ աղջկան մը վերելինը քննութեանց, աղջիկը կ'երթայ կ'գտնէ Գաւառիս անդամներէն մին եւ եղակի եղանակով կ'հրամայէ անոր վար իջնել, գինք առնելու եւ վեր տանելու քննութեանց սրահը եւ երբ վարժուհին այդ իր արգիլած օրիորդ տեսնելով կ'յանդիմանէ, Գաւառիս ան-

դամը՝ կ'ըսէ թէ ինք բերած է վեր այդ օրերը:

4. Ինչո՞ւ համար Գաւառիս անդամներէն մին աղջկանց վարժարանը իր շուրջ կ'հաւաքէ խումբ մը աղջիկներ եւ ո՞ր վարժուհիէն գո՞հ կամ դժգոհ ըլլալին կ'հարցափորձէ, եւ երբ իր յուսացած ու սպասած վարժուհիներէն տարբեր անուններու շուրջ կ'դառնայ խօսակցութիւնն եւ այսինչ կամ այնինչ վարժուհին չարասիրտ է կ'ըսուի, խօսքը անուշ տեղը կապել եւ համոզել կ'աշխատի օրերդնեան որ փոխէն իրենց կարծիքը, ինչո՞ւ այս համարձակութիւնը կը տրուի աշակերտուհիներու:

5. Ինչո՞ւ մրցանակի անարժան աշակերտի մը մրցանակ տալ կ'որոշուի եւ կարեւորութիւն կ'տրուի անոր խօսքին որ կ'սպասուայ՝ եթէ մրցանակ չառնէ՝ յաջորդ տարին դպրոց չգալու:

6. Այն թերթերն՝ որոց մէջ կուրօրէն իրենց գովեստներ կ'ընողայուին, ինչո՞ւ վարժուհիներու եւ վարժապետներու կ'տրուին ու կ'յանձնարարուին եւ գրեմք քննադատող թերթերը կ'նախատուին:

7. Երբ վարժուհի մը աշակերտուհիները լռեցնելու համար մատկովը զրասեղանին կ'զարնէ, ինչ՞ համարձակութեամբ Գաւառիս անդամներէն մին կ'զգուշացնէ վարժուհին, ըսելով որ իր փափուկ մատները կ'վերաւորէ եւ թէ լաւագոյն է քանակ գործածել:

8. Ի՞նչ պատճառով ամուսնացած եւ զաւակաց տէր այր դասատուները այս շրջանին Հոբիսիմեան վարժարանէն կ'վտարուին իսպառ, եթէ անոնց աղջկանց դասախօսելուն մէջ անպատեհութիւն մը տեսած էր Գաւառիսը, ինք ինչո՞ւ կ'այցելէ Հոբի, վարժարանը, աւելի ճիշտ չէ՞ր ըլլար՝ քանի որ իրեւ Ուսումն. Խորհուրդ պարտաւոր էր այդ վարժարանն ստէպ այցելել, հոն պահել նաեւ՝ ըստ առաջնոյն՝ այր դասատուները:

9. Տարւոյն ընթացքին մէջ առժամեայ կարգուած երգի դասատու մը, երբ տամանակի սխալման մը հետեւանքով Հոբի, վարժարանը կ'գտնուի դասախօսութենէն քառորդ ժամ առաջ եւ կ'պտըտի պարտէզին մէջ, վրայ հասնող Գաւառիս անդամներէն մին՝ ինչ՞ իրաւունք ունի զէպի անոր կողմը դառնալով ի ներկայութեան վարժուհիներու խումբին, պարոն ինչ՞ կ'սըլքտաք այս տեղ ժամանակէն առաջ՝ ըսելու այնպիսի մէկու մը որ ընտանիքի տէր է եւ միանգամայն յանձնարարուած Դուրեան Սրբազանէ:

10. Գաւառիսը հակառակ իր պայմանագրութիւն անուանած թղթիկներուն մէջ տուած խոստումին ինչո՞ւ ամբողջ տարի մը չկրցաւ եւ ոչ մէկ ամսոյ սկիզբը կանոնաւորապէս վճարել պաշտօնէից ամսականները եւ չատ անգամ մինչեւ ամսոյն 20ը հազիւ հազ կրցաւ մասնակի վճարումներով ամսական վճարել, այսօր 16ն է ահա եւ դեռ Յունիսի ամսական չեն ստացած պաշտօնեայք:

11. Ինչո՞ւ տեսչական պաշտօնը նախ ջնջուած է ըսին, ամեն

տուն ու խանութ վարկաբեկ ըրին տեսչութիւնն, ըսելով որ միայն հսկողի եւ դատախօսի պաշտօն թողուցած են անոր վրայ եւ ապա ասկից 2-3 ամիս առաջ կրկին անոր տեսչութիւնը հաստատեցին:

12. Եթէ զանգատ ունէին տեսչէն եւ հոս ու հոն անոր նկատմամբ աննպաստ կ'ըսուէին ինչո՞ւ ուրեմն այս տարի կրկին զինք պահելու խոստումը կուտան, այս ի՞նչ տեսակ հակասութիւն է, հապա համալսարանականն ո՞ւր մնաց, մանիֆաքուրայի տեսչութիւնն մէջ . . . :

Հիմակ՝ առայժմ վերջապէս մը գնելով այս թուումներուն՝ կը հարցնեմ, այս է՞ վարժարաններու բարոյական վիճակն ուշադրութեան առարկայ եղած, այդ ճիւղին դատաւանդութիւնը մասնագէտներու յանձնուած, եւ ղեկին հսկողութիւնը Գաւառիսին ստանձնած ըլլալը . . . :

Եւ ի՞նչ կ'մտածէ ու կ'ըսէ, Արմաշի վանահայրը, զպրօքներու լեզուէն հասկցող վերատեսուչը, եւ վերջապէս Իգմիւրի Ս. Առաջնորդ Հայրը: Կ'հարցնենք:

Սա եւս իր նկատողութեան յանձնելով՝ որ զպրօքներու տարեկան 1500 ռսկին Ազգային Արկղն եւ Ազգ. անհատն է որ կ'վճարէ . . . :

ՆՈՒՐԱՅԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՀԷ

ՄԵՐ ՎԵՋ ՍՈՒԼԹԱՆԸ

ՅՈՒԼԻՍ ՌԻԹԸ ՌԻՐԲԱԹ ՕՐՈՒԱՆ ՎԱՏ ԱՐԱՐՔԸ

Ամսոյս ծին Ուրբաթ օրը, Սէլամըքի արարողութիւնէն վերջ, երբ ՎեՋ. ԿԱՅՍՐԸ կ'դառնար Կայս. պալատ, Համբալէ մզկիթէն 100 մէթր հեռու պայթում մը տեղի ունեցաւ, եւ ճշմարիտ պահապանն Աստուած իր երկնային խնամքովը պահպանեց մեր ՎեՋ. ԿԱՅՍՐԸ: Նորին Կայսերական Վեհափառութիւնը այս նողկալի եւ իշխանային արարքի միջոցին ցոյց տուաւ այնպիսի հիմնալի կօրով եւ քաջարտութիւն որ ոչ՝ միայն իր հպատակներուն, այլ բոլոր աշխարհի հիացում առթեց: ՆԱ. երբեք չկորսնցուց իր պաշարիւնութիւնը եւ առանց իր նուիրական Անձը խորհելու՝ իր հաւատարիմ հպատակաց ու անձնուէր քաջարի զինուորներուն վրայ մտածեց որպէս զի վրնաս մը չհասնի անոնց: Աստուածային Նախախնամութեան հզօր Աջոյն շնորհիւ մեր Օգոստափառ Կայսեր Անձին գերծ մնալը Ուր-

բաթու անիծեալ արարքէն՝ անհուն բերկրութեամբ լեցուց ո՛չ միայն Օսմ. լայնածաւալ պետութեան հպտակ բոլոր տարակրօն եւ այլացեղ ժողովուրդները, այլ նաեւ ամբողջ Եւրոպան եւ բովանդակ աշխարհը, որու ազացոյց են այն խնդակցական բազմութիւ հեռագիրները որոնք ուղղուեցան Վեհ. Կայսեր Եւրոպական վեհապետներէ եւ աշխարհիս ամէն կողմերէն, մաղթանքներ ընելով Ն. Կ. Վեհափառութեան կենաց, եւ իրենց խնդակցութիւնը յայտնելով Աստուածային այն պաշտպանութեան համար որ Ն. Կ. Վեհափառութեան նուիրական Անձը պաշտպանեց եղեռնական արարքէն որ նողկանք պատճառած է ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ որուն անիծապարտ հեղինակը կ'կարծուի թէ պայթման միջոցին գտած է իր արժանաւոր պատիժը՝ չարաչար մեռնելով:

Պայթումին հետեւանօք մեռնողներու ընտանիքներուն եւ վերաւորներուն յատուկ եւ գուրգուրալից խնամքներ տարուեցան եւ Վեհ. Կայսեր հրամանաւ նուիրատուութիւն եղաւ իր Անձնական գանձէն՝ վառ ոճիրին զոհ զացող տարաբաղդ անձանց եւ վերաւորեալներու: Կայսերական այս թանկագին հոգածութիւնը բարերալ սպեղանի մը եղաւ բոլոր վշտացած սրտերու համար:

* * *

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը Ուրբաթ օրուան նողկալի եւ ցաւալի պատահարին առթիւ, Կայս. Պալատ երթալով փութացեր է յանուն Հայոց յՈսոս Կայս. Գահոյից մատուցանել անոնց զոացած խորին վիշտն եւ միանգամայն անհուն բերկրանքն որ Ամենակալն Աստուած վտանգէ զիրմ պահած է Օգոստոսիս Վեհազօր Կայսեր թանկագին կեանքը:

Խառն ժողովը Կայս. արեւշատութեան համար բարեմաղթութիւններ ընելով հանդերձ յանուն ազգին երախտագիտական եւ հաւատարմական գեղատառ ուղերձ մը մատուցեր է Ա. քարտուղար Բարձր. Թափին փաշայի, յՈսոս Կայս. Գահոյից մատուցանելու համար:

* * *

Ուրբաթ օրուան աղէտալի պատահարին եւ անկէ Նորին Կայս. Վեհափառութեան անվնաս մնացած ըլլալուն բերկրատիւթ լուրը քաղաքս հասնելուն պէս՝ իսլամ եւ ոչ-իսլամ բոլոր հասարակութեանց աղօթատեղիներուն մէջ գոհաբանական աղօթքներ եւ մաղթանքներ կարգացուեցան՝ մէն մի հասարակութեան պատկանող բազմութիւ անձերու ներկայութեանը: Եւ ինչպէս մայրսքաղաքի բոլոր հայ եկեղեցեաց մէջ, նոյնպէս ամսոյս 14ին, հինգշաբթի օր, քաղաքիս Ս. Ստեփաննոս եւ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն մէջ, Ս. Առաջնորդ Հօր կողմէ կանխաւ եղած յայտարարութեան մը համեմատ, պատարագի աւարտումէն յետոյ՝ երբ եկեղեցւոյ զանգակ-

ները անընդհատ կ'հնչէին, հանդիսաւոր բարեմաղթութիւններ կատարուեցան եւ գոհարանական աղօթքներ մատուցուեցան վասն բարօրութեան եւ արեւչատութեան Վեհ. ԿԱՅՍԵՐ որ Նախախնամութեան Աջոյն շնորհիւ փրկուեցաւ չարաղէտ եւ ցաւալի արկածէն, եկեղեցին լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ մը որ սըրտազին կ'մասնակցէր կատարուած գոհարանական մաղթանքներուն եւ աղօթքներուն, որոնցմէ յետոյ Ս. Առաջնորդը գեղեցիկ քարոզ մը խօսելով վեր հանեց այն անթիւ բարեքները ու շնորհները զորս դարերէ ի վեր կ'վայելէ հաւատարիմ եւ տիրասէր հայ հասարակութիւնը՝ իր եկեղեցիին եւ կրօնքին պահպանութեան համար՝ Օսմ. փառասլանծ Գահուն հովանաւորութեան ներքեւ, մանաւանդ արդի ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ-ԻԻԼ-ՀԱՄԻՏ Բ. գթառատ Կայսեր երջանկաւիրեալ իշխանութեան օրով, եւ ջերմաջերմ բարեմաղթութիւններ ըրաւ Նորին Կայս. Վեհափառութեան թանկագին կենաց եւ արեւչատութեան համար որոնց կ'ձայնակցէր բոլոր ներկայ ժողովուրդը սրտաբուխ «ամէն»ներով:

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԱՅԱՆՔԷՆ

✱ Ս. Թարգմանչաց տօնին օրը, 7 Յուլիս, տեղի ունեցած է իզմիրեանց զբրկան մրցանակի բաշխման հանդէսը ի Պօլիս Ղալաթիոյ Խորհրդարանի ժողովարանին մէջ՝ ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր եւ եկեղեցական ու աշխարհական դասէն բազմաթիւ ծանօթ անձնաւորութիւններու ներկայութեամբ: Յանձնաժողովի տեղեկագրի ընթերցումէն յետոյ բանախօսութիւններ ըրեր են Ս. Պատրիարքը եւ ներկաներէն ոմանք եւ ուրոշեալ զրամական մրցանակները բաշխուեցին: Հանդէսը վաղուր է պահպանիչով եւ աղօթքով մը ի յիշատակ կրակախտար իզմիրեանցի եւ Նորոգ հանգուցեալ Պ. Կ. Եգեանցի: Ուշագրաւ է տեղեկագրին այն մասը ուր կ'ըսուի թէ Յանձնաժողովը մտադիր է ձեռնհաս ան. ձի մը ուսումնասիրութեան ենթարկել իւրեն հասած 18 կտոր բառարանական գործերը եւ ցարդ լոյս տեսած եւ կամ պատրաստ եղած նմանօրինակ աշխատութիւնները, եւ անոնց ամենէն՝ արդի հոս. յերէնի բառարանը խմբագրել տալ իր ծախքով եւ զայն հրատարակել Սահակ Մեսրոպեան մատենադարանի հաշտոյն եւ օգտին:

✱ Կ'լսենք թէ Ատաբաղարի եկեղեցեաց ղպրապետ Լևոն էֆ. Զիլինկիրեան՝ Տրապիզոնի Ս. Առաջնորդի կողմէ առաջարկուած նպատաւոր պայմանները ընդունելով՝ առաջիկայ Սեպտեմբերին պիտի մեկնի Տրապիզոն՝ տեղւոյն եկեղեցւոյ ղպրապետութեան պաշտօնը վարելու:

✱ Անցեալ կիրակի 10 Յուլիս, տեղի ունեցաւ քաղաքիս արուարձաններէն Քարաթաշի Աշխատ. Ընկերութեան Մանկապարտէզի ընկական հանդէսը՝ նախագահութեամբ Ս. Առաջնորդ Հօր եւ կրթասէր ծնողներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան. քննութեանց պահուն՝ որոնք ընդհանրապէս զոհացուցիչ էին փոքրիկ սաները մէջ ընդ մէջ երգեցին երգեր, արտասանեցին սիրուն հատուածներ, մանկական տրամախօսութիւններ եւ կատարեցին մարզանքներ, որոնցմէ յետոյ Ս. Առաջնորդը իր զոհունակութիւնը յայտնելով՝ զովեց Ընկերութեան ջանքերը եւ Մանկապարտէզի օգուտները շնորհելէ յետոյ պահպանիչով մը վաղեց հանդէսը:

✱ Նկատելով որ տեղւոյս Ընթերցատան վարիչներէն մէկ երկուքը՝ որոնք անդամ են նաեւ Գաւառիոյն, ժամանակէ մը ի վեր սկսած են պահել Ա. Մամուլը յուժեանք կանոնաւոր բուժարկութեամբ կազմուած է. Գ. Թէ՛ Թաղ եւ Թէ՛ Վա-

որպէսզի բնօրէն յաճախողները առիթ չունենան կարգալու իրենց մասին եղած արդար քննադատութիւնները, խմբադրութիւնն զարդեցւած է այլևս նուէր զրկել իր թերթը յիշեալ հաստատութեան:

ԵԿԵՆՑԱԿԱՆ ԵՒ ԿԱԼՈՒԱՍԿԱՆ ԽՆԵ-ԴԻՐՆԵՐ Ի ԿՈՎԿԱՍՍ

✱ Վերջընթեր Եօթնեկին մէջ Տփղիսէ հասած լուրերը բաւական յուսադրիչ են և ուրախ տպաւորութիւն կ'ծրոյն առ հասարակ ամէն հայու վրայ: Ս. Հայրապետը նախընթաց ամսոյ 25ին ի Տփղիս պաշտօնական այցելութիւն տուեր է Կովկասի Փոխարքայ Վարսնցով ճաշքով կոմսին: Փոխարքայական պալատին մէջ ուր Վսնցովի շատ յուսադրական խոստումներ ըրեր է Ն. Ս. Յօռնեան: Ի մասին դպրոցական և կառնածական խնդրոյ: Իսկ նոյն ամսոյ 27ին փոխարքայի օգնական Գլխեալ Ս. Կրիմ Կիրէյ այցելութիւն տուեր է Ն. Ս. Յօռնեան և աւետեր է թէ մի քանի օրէն դպրոցները պիտի վերադարձուն: Նախկին օրէնքով կառավարուելու համար, և կառնածներն ու զբամները պիտի վերադարձուն Սեպտեմբերին: Ս. Հայրապետը իր վերադարձը Էջմիածին՝ յետագոյն է ուժտար օրուան համար, որպէսզի խնդրէ ո'չ թէ ետքի այլ Գեորգ Կամոյիկովի ժամանակի օրէնքով վերադարձը զարգնէրուն, որովհետեւ այն ժամանակ հայերէն կառնածներին ոչ միայն Հայ Եկեղեցւոյ գաւառներուն յատուկ եղող ուսմունքները, այլ և չէզոք առարկաները, ինչպէս Թրաքանութիւն, աշխարհագրութիւն, տիեզերական պատմութիւն, ևն, այսինքն վերահաստատումը քաղաքի զար առաջուն վարդերներուն դրութեան:

ԱՍՏԻՍՆՈՒՅԻՆ

✱ Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ ամսոյ 11ին ի Պոլիս Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած է ծանօթ զրոյ և թերթիս աշխատակից Լեւոնէ Բ. Բիրիշնանի քրոջ Թր. Հայկանոյ Բիրիշնանի աճուսնութիւնը Գալուստէ Բ. Մանուէլեանի հետ: Մեր շնորհաւորութիւնները նորապսակ ամուլին և երկու կողմանց պարագանքներուն:

ԳԱՒԱՐԱԿԱՆ

✱ Հանրեէն Յ. Յ. Թ. նամակ մը գրելով մեզ՝ Թերթիս 25րդ թիւին մէջ նոյն քաղաքէն հաղորդուած տեղեկութիւններուն ինչ ինչ կետերը կ'ուզէ իր անիրշ. Ա. Թէ Զանաֆ և տղաւու դասակարգերը հարուստ աղանքներուն գերի և զած չեն իրենց հին կամ նոր պարտքերով: Ի տեղոյ Միացեալ երից Թաղից Թալ Խորհուրդը Ն. Ս. Յօռնեան նախագահութեամբ և տեղացի երեւելիներու ներկա-

նական Խորհուրդները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան և կանոնաւոր նիստերով օրը օրին կ'արարողքն ըլլող եկեղեցական գործերը: Գ. Ս. Յալուրայ վանքին շինութիւնը կ'շարունակուի շնորհիւ Թալ. Խորհրդոյ և Վանական Ժողովի անխնայ ջանքից:

ՃԱՄԱՆՈՒՄ

✱ Անցեալ շաբթու մէջ Երոպայէն քաղաք ժամանեց Ալլիի Տիկին Ա. Թիկի Պարտիզպանեան որ տակէ բաւական աւաններ առաջ Բարիզ զոցած էր ներկայ գանձելու համար իւր աղջկան ամուսնութեան ընդ Տօթ. Ռէժեմանի որ ծա. նաթ է ոչ միայն Թերթիս մէջ իւր գրած բժշկական յօդուածներով, այլ նաև այն կարևոր պաշտօնով զոր ունի ի Ֆրանսա Մէրլանի հիւանդանոցին մէջ իւր ընդհանրապէս մանկաբարձական վիրաբուժական հիւղերու և ներքին հիւանդութեանց:

✱ Նոյնպէս անցեալ շաբթուան մէջ քաղաք ժամանեցին Սամսէ՝ Տէր և Տիկին Ա. Պարտիզպանեան և Գ. Պօլսէ՝ Տիար Տիրան Գաւապահան:

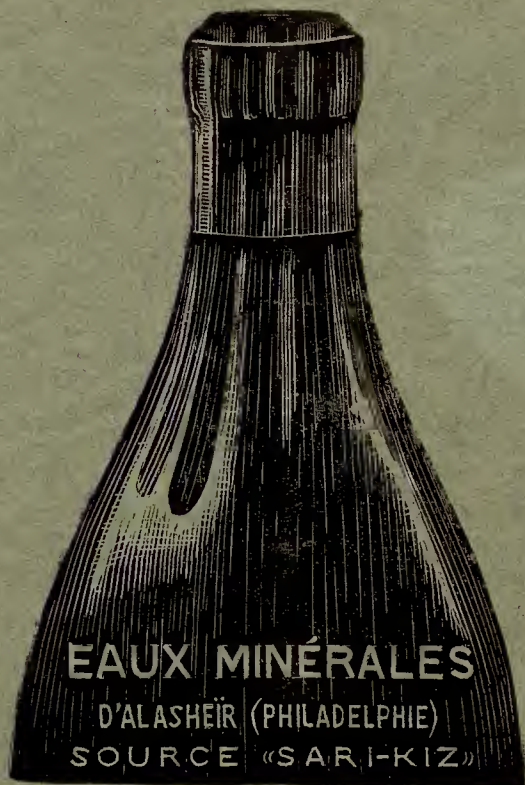
ՀԱՅՈՒ ՄԵ ԸԱՋՈՒՈՒԹԻՆԸ

✱ Գոմութեամբ կ'հրատարակենք Ֆիլատելֆիայէն (Ամերիկա) մեզ հաղորդուած հետեւեալ տեղեկութիւնները. Տօթ. Միւրան Գ. Գաւապեան, ընկի Գետարացի և Էրմիասի բարձրագոյն վարժարանէն շրջանաւարտ, երկու տարի լուսանկարչութեան կ'հետէ Պօլիս, յետոյ Լոնտոն կերծայ և Ատոռաւորանութիւն կ'ուսումնասիրէ. 1895ին կ'մեկնի Ամերիկա և Ֆիլատելֆիայ բժշկական դպրոցը մտնելով երեք տարիէն շրջանաւարտ կ'ըլլայ և Միաց. Նահանգաց բանակին հիւանդանոցին մէջ պաշտօն կ'ստանայ: 1898ին Բենալիվանիոյ Նահանգային բնութենէն անցնելով մինչև 1902 Ֆիլատելֆիայ դպրոցին մէջ Էլէքթրական բժշկութեան և ներքին, արտերու (X Ray) լուսանկարները առնելով անոնց տեղերը որոշելու պաշտօնին կ'ընդունի. 1900ին բժշկական կարևոր քննութեան մը կազմակերպիչ նախագահ և արտօնադիր ստորագրող անդամներէն մին կ'ըլլայ. 1901ին Բենալիվանիոյ կառավարչին կողմէ American Congress of tuberculosis պատգամաւոր կ'ընտրուի: 1903ին Ֆիլատելֆիայ հիւանդանոցին Roentgen Rayի գործատան վերատեսուչ կ'արգուի և մինչև հիմայ կ'շարունակէ նոյն պաշտօնը: Բաց աստի ամերիկեան գանազան բժշկական և գիտական քննութեան լիցիւզ մէ պատգամաւոր ընտրուած է առաջիկայ Օղոստոսին և Սեպտեմբերին Լիէմ մէջ գումարուելիք բժշկական համաժողովին ուր ատենախօսութիւններ պիտի ընէ:

Խմբագիր - Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

✱ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՈՒՐԵՐՈՒ ՇԱՀԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Ն Ք Ա Յ Ի Ն Զ Ո Ւ Ր Ե Ր

ԱՆՇԵՀԻՐԻ (ՖԻԼԱՏԷԼՖԻԱ) ԱՂԲԻՐ ՍԱՐԵ - ՔԵՉ

Այս բնական ջուրերը, զերծ ամեն տեսակ միքրոօրգանիզմից, կ'ապրուեն չափե գուրս բուժական յատկութիւններ և տանելի են ամենատաքսներու: Խիտ օգտակար ստամոքսի անհանգստութեանց և լեարդի, աղեաց և միզային զործարաններու քրոնիկ հիւանդութեանց ժամանակ: Կ'ընեն Շամարախաղը, Աազախաղը և Անարխուրիներ և այս հաստատուած է բժշկութեան և բնալուծութեան մէջ նշանաւոր հանդիսացողներ:

Իբր սեղանի ջուր կ'գլխ ամենքը

ԼԵԹԻ ՍԵ ԶՈՒՐԵ ԿԵ ՊԱՐՈՒՆՈՒՄԷ

Բնածխական թթու	1 0910
Ծծմբաջրատ »	» 2271
Թթուածին և Բորականին	»
Երկբնածխատ բողաւի	0.0127
» սօտայի	0.0189
» կերի	0.3494
» մակնէօիայի	0.1238
» երկաթի	0.0243
Ծծմբատ սօտայի	0.0152
Սօսիումի քլորիւր	0 0102
Սայիս	0.0020

ATHANASSOULA & CHIONIS
SMYRNE

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENODOULO & C.

ԱՅՅԵԼՆՅԷՔ ԱՅԾՍ

ՄԵՆ՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷ ՔՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԷՆՕՔՈՒԼՕ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանկարասիք եւ պարտեզի սրտունք,
ժամբորդութեան եւ ծովոյ բաղնիքի պի-
տոյքներ, սրօրքի համար շապիկներ, մոյ-
կեր, բաժկոնակներ, երկանիւշի համար
գոշարաններ:

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հովանոցներու, հովաւաքներու.

հատեղէններու եւն.

ՄԱՆԿԻԿՆԵՐՈՒ ԿԱՌՔԵՐ

ԵՆԸ. ԵՆԸ. ԵՆԸ.

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE - MARITIME

ETABLIE A LONDRES EN 1720

Ծովային Ապահովագրական ընկերութիւն

խիստ նպաստաւոր պայմաններով.

Մասնաւոր պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կ'ա-
պահովագրէ նաեւ կրակի արկածներ, 10 օրոջ ան պայմանա-
ժամով մը մթերանոցներու (Docks) մէջ ինչպէս յԱնգլիա
նոյնպէս և գլխաւոր առեւտր. մէջ, ինչպէս Մարսէյի, Հավրի,
Համպուրկի եւ եւ.

Իզմիրի Ներկայացուցիչ

F. BLACKLER